

ATT FÖREBYGGA BETESPARASITER

Kalven smittas ofta av parasiter när den släpps på bete första gången. Lösningen brukar vara förebyggande avmaskning, men det är inte tillåtet i ekologisk produktion. Här gäller det i stället att förebygga på andra sätt.

En av grundtankarna inom den ekologiska djurproduktionen är att bedriva uppfödningen så att djuren hålls naturligt starka och friska. Förebyggande behandling med kemiska bekämpningsmedel och medicin är därför inte tillåten, men djur som behöver det ska självfallet behandlas omgående.

En konsekvens av detta är att KRAVs regler inte tillåter förebyggande avmaskning. Tanken är att minimera användningen av läkemedel och andra preparat, både för djurens och konsumenternas skull. Det gynnar också den biologiska mångfalden i betesmarkerna att betesdjuren inte via träcken sprider rests substanser som är giftiga för dyngbaggar och andra nedbrytare, liksom för fågellivet.

– **All användning av avmaskningsmedel** stimulerar utveckling av motståndskraft hos maskarna, resistens. Det är en naturlig överlevnadsstrategi hos mikroorganismerna att utveckla resistens, säger Sten-Olof Dimander, djurhälsoveterinär hos Svenska Djurhälsovården i Kalmar.

Förutom att jobba som veterinär, har han tidigare också doktorerat just på hur man ska hålla betesparasiterna i schack utan förebyggande avmaskning.

I dag finns, som tur är, ingen påvisad resistens hos de inälvsmaskar som vi ser hos nötkreatur i Sverige. Däremot vet man av erfarenhet att resistens följer av ökad eller felaktig användning av avmaskningsmedel. Hela lantbruket, alltså inte bara det ekologiska, vinner på en låg användning av avmaskningsmedel, så att preparaten har verkan de gånger som de verkligen behövs.

– **Rutinmässig avmaskning** som skyddar kalvarna är en enkel lösning, men kräver kunskap om hur medlen

ska användas, kostar pengar och ökar risken för resistens. Att skydda kalvarna från skadliga parasitangrepp, utan avmaskningsmedel, kräver än mer engagemang och kunskap och både du som lantbrukare och veterinären måste anstränga er mera, säger han.

Det finns också ett annat starkt skäl att hålla nere användningen av läkemedel och kemiska preparat, och det är konsumenterna.

– Konsumenterna vill ha livsmedel från djur som inte behandlats med läkemedel och det är ett skäl som väger minst lika tungt som risken för att utveckla resistens, säger Sten-Olof Dimander. ●

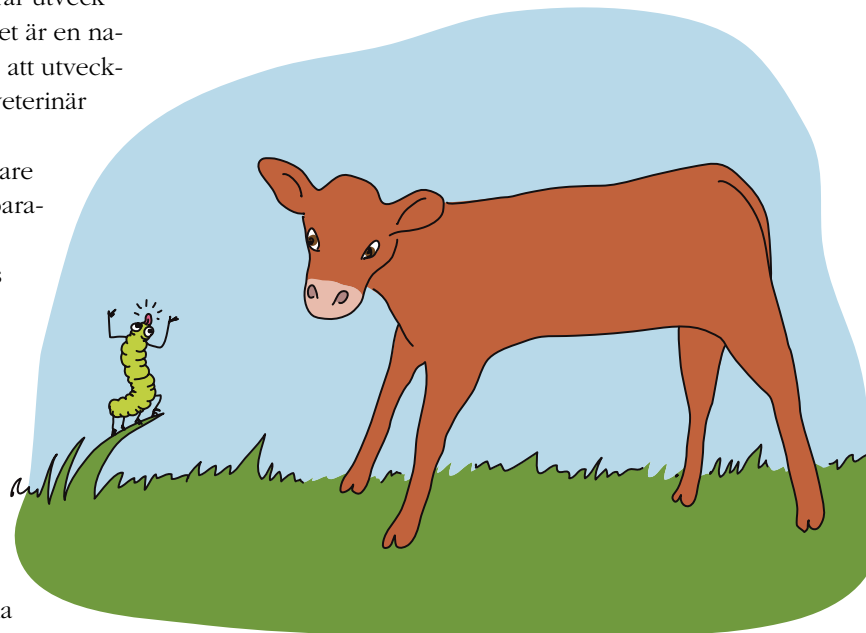

ILLUSTRATION: SOFIA WRANGSJÖ

SÅ HÄR GÖR VI...

FOTO: CHRISTINA FORLIN

STIG OLDBRING

*Västra Torp, Linköping
275 djur, varav 150 mjölkkor*

För att parasittrycket ska vara så lågt som möjligt, släpps de minsta kalvarna ut på bete efter att man tagit en första vallskörd, ungefär vid midsommar.

– Vi har också växelbete tillsammans med en granne som har hästar, så vi kör vartannat år hästar, vartannat år kalvar, säger Stig Oldbring.

En tredje variant som han praktiserar för större ungdjur som går ut på bete första gången, är att först låta sinkor gå på hagmarkerna och "städa upp" under en vecka. Därefter flyttas sinkorna och ungdjuret släpps på.

VERONICA SVENZÉN

*Nöbble Gård, Rockneby
Cirka 110 djur, varav 75 mjölkkor*

Bedriver tillsammans med sina grannar, som har får, växelbete för att hålla parasiterna i schack. Släpper också ut ungdjur efter att sinkor har fått gå och beta naturbetena.

– Det är nödvändigt att få det att fungera för det kostar alldeles för mycket

FOTO: MAJA KARLSSON

om de får parasiter. Det gäller att ha god uppsikt och vara beredd att skifta beten, säger Veronica Svenzén.

CARL-ERIK EHRENCRONA

*Hulterstad Egendom, Mjölby
Cirka 800 djur, varav 350 mjölkkor
(produktionen numera utarrenderad)*

– Det här är busenkelt, men det gäller att man har tillräckligt med beten. Vi har inte haft ett djur som har haft mask under tio år, säger Carl-Erik Ehrencrona.

FOTO: KAROLINA PHLO

På Hulterstad får förstagångsbetarna gå på åkerbeten. Betena är indelade i fållor och fungerar vartannat år som beten, vartannat år som vall som skördas. Han vill också att kalvarna ska ha en god kvalitet på betet och att de ska vara nära gården så att man kan ha uppsikt över dem. Till gården finns också stora naturbeten, men där får aldrig förstagångsbetarna gå.

PLANERA BETET MED TRÄCKPROV

Att bekämpa sina betesparasiter börjar alltid med kunskap, säger *Sten-Olof Dimander*, djurhälsoveterinär på Sven-ska Djurhälsovården i Kalmar. Utan kunskap om hur parasiterna sprids är det lätt att göra fel. Man behöver veta vilka parasiter det finns risk för på olika marker och hur deras livscykel ser ut.

– Nästa steg är att inventera sin gård för att se vilka förutsättningar som finns för att förebygga parasitangrepp på annat sätt än genom avmaskning. Hur mycket beten och vilken typ av beten finns? Vilka olika typer av djur finns på gården, och eventuellt också hos grannarna?

– Äldre nötkreatur som gått på bete utvecklar ett gott skydd mot parasitsmitta och kan användas för att minska smittrycket genom att "dammsuga" infekterade beten, liksom andra djurslag som får eller häst, säger han.

De som drabbas hårdast av betesparasiter är de djur som släpps ut på bete för första gången i sitt liv, oavsett om det är unga eller äldre kalvar.

– Fokus ska ligga på att varje år kunna erbjuda de förstagångsbetande kalvarna ett parasitfritt bete när de släpps ut. Ett parasitfritt bete får man t ex om det föregående år inte alls har använts av nötkreatur, speciellt inte kalvar. För att vara extra säker på att kalvarna inte drabbas av parasiter, ska man i mitten av sommaren byta till ett återväxtbete, säger Sten-Olof Dimander.

I vissa försök har strategin med nytt återväxtbete givit högre tillväxter på djuren än intensiva avmaskningsprogram.

På åkerbeten kan parasittrycket hållas nere genom att man tar en vallskörd innan djuren släpps på bete. Observera dock att kalvar bara får hållas inne så länge de fortfarande ska utfodras med mjölk, och allra längst till 13 veckors ålder, innan de släpps ut på bete.

Ett annat sätt att minska betessmittan är att vartannat år växla mellan nötkreatur och andra betande djurslag.

Djurens motståndskraft är också viktig. Djur som har det bra och som får tillräckligt med foder och en väl sammansatt foderstat tolererar parasitinfektioner bra. Sjuka eller underutfodrade djur får ofta parasitangrepp som ett brev på posten. Kraftiga maskinfektioner hos ett enskilt djur kan alltså betyda att grundproblemet är något annat än själva parasiterna.

Det kan också finnas genetiska skillnader i motståndskraft, vilket man bör vara observant på och väga in vid val av livdjur.

! Ta träckprov

Ett bra sätt att hålla koll på om valkomstbetet för kalvarna är smittat, är att ta ett träckprov från fem till tio kalvar. Bästa tidpunkten är cirka fyra veckor efter betessläpp, eftersom det tar ca tre veckor från infektion till dess att larvernas ägg finns i träcken. Tar man provet tidigare, kommer provet att vara negativt även om kalven är smittad. Väntar man längre har kalven hunnit bygga upp immunitet, vilket leder till att maskarnas äggproduktion minskar, och provresultatet blir även då missvisande lågt.

Träckprov på hösten när man tar in djuren kan ge kunskap om vilka beten som är så smittade att unga djur inte ska släppas där nästa vår.

§ KRAV-regeln säger

- Ingen förebyggande avmaskning.
- Vid uppenbart och dokumenterat behov får kemiska medel användas. Om hel djurgrupp måste behandlas krävs handlingsplan för att undvika fortsatta problem.
- Karenstiden för slakt av behandlade djur är den dubbla mot den som fastställts för preparatet av Livsmedelsverket. För djur som behandlas upprepade gånger gäller striktare regler med långa karenstider.
- Preparat med svårnedbrytbara substanser, t ex avermectiner, får endast användas när andra preparat inte förväntas ha effekt, och de bör inte heller användas när djuren går på naturbetesmark.

Fler exemplar av det här bladet kan beställas från Isabel Moretti på LRF via epost: isabel.moretti@lrf.se
Det går också att skriva ut från Ekologiska Lantbrukarnas hemsida på länken <http://ekolantbruk.se/mereko>

DETTA INSPIRATIONSBLAD ÄR FRAMTAGET I ETT SAMARBETE MELLAN

REDAKTÖR: LENA KARLSSON GRAFISK FORM: BIRGER OLSSON TRYCK: KRINGEL-OFFSET SÖDERTÄLJE 2009